

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.1

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง : นายนันทกร พงศ์เลิศวุฒิ
ดร.ไกรลาส จิตรกุล

ผู้ตรวจ : นางสาวกรมล ธิมาชัย
เรืออากาศเอก อันวา พุ่งทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรพงษ์ บ้านไกรทอง

บรรณาธิการ : นายทฤษฎี เตือนหทัย

ผลิตและจัดจำหน่าย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทยสัมพันธ์
101/14 หมู่บ้านมณียา 3 ซอย 10
ถนนรัตนดิษฐ์ ตำบลไทรมา อำเภอมะนัง
จังหวัดน่าน 55000
โทร. 0-2924-6316
08-1445-9968
08-6300-4113
โทรสาร 0-2594-3923
E-mail : editor@muangthaiabook.com
Website : www.muangthaiabook.com

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.1

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง : นายนันทกร พงศ์เลิศวุฒิ
ดร.ไกรลาส จิตรกุล

ผู้ตรวจ : นางสาวกรมล ธิมาชัย
เรืออากาศเอก อันวา พุ่งทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรพงษ์ บ้านไกรทอง

บรรณาธิการ : นายทฤษฎี เตือนหทัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 : พฤศจิกายน 2564

จำนวน : 3,000 เล่ม

ผลิตโดย : บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทยสัมพันธ์
101/14 หมู่บ้านมณียา 3 ซอย 10 ถนนรัตนดิษฐ์
ตำบลไทรมา อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน 55000
โทร. 0-2924-6316, 08-1445-9968, 08-6300-4113
โทรสาร 0-2594-3923
E-mail : editor@muangthaiabook.com
Website : www.muangthaiabook.com

ISBN : 885-953-770-034-9

ราคา : 75 บาท

“หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด ห้ามทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ
ทำสำเนาตัดแปลง หรือวิธีการอื่นใดไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด”

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.1 เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีเนื้อหาตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

เนื้อหาในหนังสือมีทั้งหมด 7 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น (2) การบันทึกโน้ต เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ทางดนตรีเบื้องต้น (3) การฝึกปฏิบัติร้องเพลง และเครื่องดนตรี (4) วงดนตรี การประเมินคุณภาพของบทเพลง และความหลากหลายทางดนตรี (5) พื้นฐานความรู้นาฏศิลป์ (6) กิจกรรมการแสดงสร้างสรรค์ และ (7) ประเภทของนาฏศิลป์และการละครไทย พร้อมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ และคำถามประจำหน่วย เพื่อพัฒนากระบวนการคิด เสริมทักษะความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และกระบวนการทำงานได้เป็นอย่างดี

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย และผู้เรียบเรียง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.1 เล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ให้ความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนที่จะนำไปใช้ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ทั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย และผู้เรียบเรียง พร้อมน้อมรับคำติชม และกรุณาแจ้งให้สำนักพิมพ์ทราบเพื่อดำเนินการปรับปรุงในโอกาสต่อไป

นายนันทกร พงศ์เลิศวุฒิ

ดร.ไกรลาส จิตรกุล

และ

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น 1

1.1 บทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคม	2
1.2 ความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา กับอารมณ์ของบทเพลง.....	4
1.3 อารมณ์ความรู้สึกของดนตรีแต่ละประเภท	6
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 1	12
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 1	16

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การบันทึกโน้ต เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ทางดนตรีเบื้องต้น 17

2.1 การบันทึกโน้ตดนตรีสากล	18
2.2 การบันทึกโน้ตดนตรีไทย	30
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 2	35
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 2	40

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การฝึกปฏิบัติร้องเพลง และเครื่องดนตรี 41

3.1 การร้องเพลง	42
3.2 บทเพลงพื้นบ้าน	44
3.3 บทเพลงปลุกใจ	45
3.4 บทเพลงไทยเดิม	45
3.5 บทเพลงประสานเสียง 2 แนว	46
3.6 บทเพลงรูปแบบ ABA	50
3.7 บทเพลงประกอบการเต้นรำ	51
3.8 บทเพลงประกอบการเต้นรำพื้นบ้านของไทย	53
3.9 เครื่องดนตรีสากล	55
3.10 เครื่องดนตรีไทย	62
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 3	73
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 3	76

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 วงดนตรี การประเมินคุณภาพของบทเพลง และความหลากหลายทางดนตรี..... 77

4.1 วงดนตรี.....	78
4.2 การประเมินคุณภาพของบทเพลง	97
4.3 ความหลากหลายทางดนตรี.....	98
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 4.....	101
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 4	104

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 พื้นฐานความรู้ด้านนาฏศิลป์..... 105

5.1 อิทธิพลนาฏศิลป์ในสังคมไทย	106
5.2 สังเขปประวัติศิลปินสำคัญที่มีอิทธิพลและมีชื่อเสียงในศิลปะการแสดงไทย.....	106
5.3 นาฏยศัพท์และภาษาท่าเบื้องต้น.....	112
5.4 การปฏิบัติการแสดงนาฏศิลป์เบื้องต้น (ระบำ).....	124
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 5	140
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 5	141

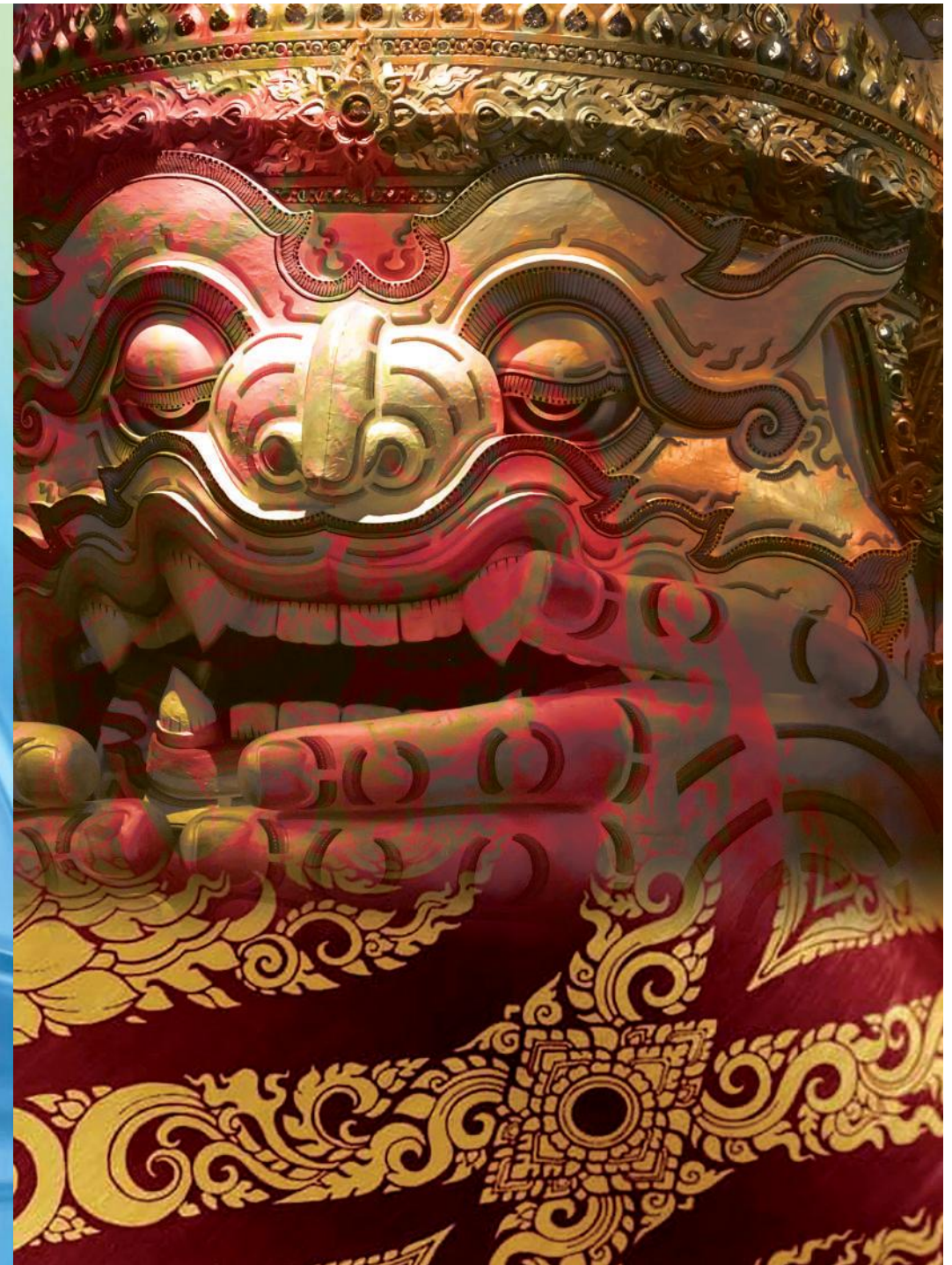
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 กิจกรรมการแสดงสร้างสรรค์..... 142

6.1 การสร้างสรรค์ท่าทางในการแสดง	143
6.2 กิจกรรมการเคลื่อนไหวเพื่อการสื่อสาร	146
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 6	148
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 6	149

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ประเภทของนาฏศิลป์และการละครไทย 150

7.1 ประเภทที่ไม่มีเรื่องราว.....	151
7.2 ประเภทที่มีเรื่องราว	161
กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 7	177
คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 7	178

บรรณานุกรม 179

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น

สาระที่ 2

ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1

เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2

เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตัวชี้วัด

1. แสดงความคิดเห็นที่มีต่ออารมณ์ของบทเพลงที่มีความเร็วของจังหวะ และความดัง-เบาแตกต่างกัน (ศ 2.1 ม.1/5)

ผังสาระการเรียนรู้

2. เปรียบเทียบอารมณ์ ความรู้สึกในการฟังดนตรีแต่ละประเภท (ศ 2.1 ม.1/6)
3. นำเสนอตัวอย่างเพลงที่ตนเองชื่นชอบ และอธิบายลักษณะเด่นที่ทำให้ให้น่าสนใจ (ศ 2.1 ม.1/7)
4. อธิบายบทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคมไทย (ศ 2.2 ม.1/1)

สาระสำคัญ

การเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคม จะทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของดนตรีที่มีต่อมนุษย์มากขึ้น การรับรู้และซาบซึ้งถึงอารมณ์ความรู้สึกของบทเพลงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับดนตรีอย่างมีความสุข ไม่เพียงเท่านั้นยังสามารถขัดเกลา และยกระดับจิตใจให้บุคคลมีลักษณะอันพึงประสงค์ต่อสังคมอีกด้วย

ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.1

1.1 บทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคม

ดนตรี (Music) เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตมนุษย์มาอย่างช้านานตั้งแต่ในสมัยโบราณ ไม่มีใครสามารถกล่าวถึงจุดกำเนิดของดนตรีได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาจุดกำเนิดของดนตรี ทำให้เกิดข้อสันนิษฐาน และมีความเชื่อกันว่าในช่วงแรกเริ่มดนตรีถูกพัฒนามาพร้อม ๆ พฤติกรรมในการพยายามส่งเสียงเพื่อติดต่อสื่อสารของมนุษย์ (Wallin, Merker, & Brown, 2000, pp. 3-4) ไม่ว่าจะเป็นเสียงที่มนุษย์พยายามเลียนแบบเสียงของสัตว์ หรือเสียงในปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เสียงลมพัดผ่านต้นไม้ เสียงฝนตก เสียงภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น

สมัยโบราณปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่มีผลกระทบต่อโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อาทิ ฤดูหนาวที่ทำให้ไม่สามารถล่าสัตว์ได้ ช่วงเวลากลางคืนที่ทำให้มองไม่เห็นหรือภูเขาไฟระเบิดที่ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิต และความเสียหายอย่างหนัก เป็นต้น ณ ช่วงเวลานั้นมนุษย์ส่วนใหญ่จึงมีความเชื่อว่าการปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นการกระทำของเทพเจ้าหรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ จึงทำให้เกิดพิธีกรรมบูชาขึ้น และดนตรีเป็นส่วนประกอบสำคัญในพิธีกรรมบูชาเทพเจ้า หรือบูชาสิ่งที่เชื่อกันว่าอยู่เหนือธรรมชาติ

ไม่เพียงเท่านั้นดนตรียังมีบทบาท และความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีตอีกหลายอย่าง เช่น การล่าสัตว์ การเพาะปลูก การสร้างขวัญกำลังใจ เป็นต้น นอกจากนี้ในอดีตมนุษย์ส่วนใหญ่มักจะประสบพบเจอสิ่งเหล่านี้เช่นกันเกือบทั่วโลก จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมดนตรีถึงแพร่หลายไปทั่วทุกมุมโลก เปรียบเสมือนว่า “ดนตรีเป็นสิ่งสากล หรือภาษาสากล” ก็ว่าได้

จากจุดกำเนิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในช่วงเวลาต่อ ๆ มาดนตรีถูกพัฒนาโดยมนุษย์และกลายเป็นบทเพลงที่เราได้ฟังกันจนคุ้นหูเหมือนอย่างในปัจจุบัน ซึ่งดนตรีถูกถือว่าเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มนุษย์นำเอาเสียง (Sound หรือ Tone) มาเรียบเรียงอย่างมีตรรกะ และเป็นระบบแบบแผน โดยเสียงต่าง ๆ เหล่านั้นทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกถึงผู้ฟัง

บทเพลงแต่ละบทถูกประพันธ์ขึ้นเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ต่างกันไป และอารมณ์ความรู้สึกของบทเพลงที่ต่างกันออกไปนั้นเกิดจากองค์ประกอบหลายประการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความชอบส่วนบุคคล รวมไปถึงพื้นฐานทางอารมณ์ของผู้ฟังแต่ละคนด้วยว่าจะเกิดอารมณ์ความรู้สึก หรือเกิดจินตนาการอย่างไรเมื่อได้ฟังบทเพลงนั้น ๆ ด้วย

ส่วนใหญ่ในปัจจุบันมนุษย์เรามักใช้ดนตรีในการกล่อมเกลาคิดใจ เพื่อสร้างความสุข ความบันเทิงเป็นตัวช่วยสำหรับการผ่อนคลายจิตใจจากความเครียด รวมไปถึงเติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างให้กับจิตใจ นอกจากนี้ยังมีการใช้ดนตรีเพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน อาทิ ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และใช้ดนตรีในการทหาร เป็นต้น

ถึงแม้กาลเวลาเปลี่ยนผ่านยุคสมัยไป แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าดนตรีนั้นมีบทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลกับสังคมไทยมาตลอด โดยเฉพาะดนตรีไทย นอกเหนือจากเพื่อสร้างสุนทรียภาพและเพิ่มชีวิตชีวาให้กับผู้ฟังแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ศิลปะแขนงอื่น ๆ มีความสมบูรณ์มากขึ้น เช่น ศิลปะการต่อสู้ของไทย และนาฏศิลป์ไทย เป็นต้น ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของไทย ดนตรียังถูกนำมาใช้ประกอบในงานเทศกาลสำคัญ และพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนามาตั้งแต่อดีต รวมไปถึงงานมงคล และงานอวมงคลอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตของชาวไทยที่หล่อหลอมจนกลายเป็นวัฒนธรรมในปัจจุบัน

สรุปบทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคม

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าดนตรีเป็นสิ่งที่กำเนิดขึ้นมาพร้อมกับพฤติกรรมโดยธรรมชาติของมนุษย์ และมนุษย์พัฒนาดนตรีจนกลายเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มีบทบาท ความสัมพันธ์ และอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์เป็นอย่างมาก ซึ่งดนตรีสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อทางจิตวิญญาณ และสามารถสร้างความบันเทิงให้กับชีวิตได้อีกด้วย

ความรู้รอบตัว

ภาษาที่เราใช้พูดคุยติดต่อสื่อสารกันเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่ถูกพัฒนามาพร้อม ๆ กับดนตรีเช่นกัน (Wallin, Merker, & Brown, 2000, pp. 8–10)

1.2 ความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา กับอารมณ์ของบทเพลง

ดนตรี หรือบทเพลงที่เราได้ฟังกันในปัจจุบันประกอบไปด้วยหลายองค์ประกอบ โดยสิ่งสำคัญที่ควรเรียนรู้ และทำความเข้าใจเป็นลำดับแรก ๆ คือ เสียง และจังหวะ (Rhythm) ทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บทเพลงแต่ละบทสื่อสารอารมณ์ไม่เหมือนกัน เสียงสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งควรจะศึกษาในขั้นต่อ ๆ ไป โดยในหน่วยการเรียนรู้นี้จะเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ถึงจังหวะก่อนเป็นลำดับแรก

แท้จริงแล้วมนุษย์เราสามารถรับรู้ถึง “จังหวะ” มาตลอด โดยสามารถรับรู้ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการทำงานของอวัยวะในร่างกายของเรา เช่น การเดิน การวิ่ง การหายใจ การหายใจออก ตลอดจนการเต้นของหัวใจ เป็นต้น ซึ่งบทเพลงก็มีจังหวะเช่นเดียวกัน บทเพลงที่มีจังหวะช้าเปรียบได้เหมือนกับการเดิน และบทเพลงที่มีจังหวะเร็วเปรียบได้กับการวิ่ง โดย “ความช้า-เร็วของจังหวะ” (Tempo) ส่งผลให้บทเพลงสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป กล่าวได้ว่าบทเพลงที่มีจังหวะเร็วอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานเร้าใจ ส่วนเพลงที่มีจังหวะช้าอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกโศกเศร้า หรือนิ่งสงบ

นอกเหนือจากความช้า-เร็วของจังหวะที่มีผลต่ออารมณ์ของบทเพลงแล้ว ยังมี “ความดัง-เบาของบทเพลง” (Dynamics) ที่ทำให้ผู้ฟังสามารถรับรู้ถึงอารมณ์ของบทเพลงที่ต่างกันออกไปได้อีกด้วย หากลองจินตนาการเปรียบเทียบระหว่างเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า และเสียงน้ำไหลตามลำธารจะทำให้จินตนาการถึงผลที่เกิดจากความดัง-เบาของบทเพลงได้เป็นอย่างดี บทเพลงที่มีความดังมากอาจส่งผลให้ผู้ฟังรู้สึกตื่นเต้น ตกใจ และบทเพลงที่มีความดังไม่มากนักอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลายสบายใจก็เป็นไปได้

ตัวอย่างที่ 1.1 ดิ เอกโค : อีโอดอร์ ออสเทน

(The Echo : Theodor Oesten)

บทเพลง ดิ เอกโค ประพันธ์โดย อีโอดอร์ ออสเทน ซึ่งเป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์พยายามให้ลักษณะลีลาของทำนองคล้ายกับเสียงสะท้อนที่มาจากกระยะไกล โดยใช้ลักษณะการบรรเลงที่ควบคุม “ความดัง-เบา” สลับกันไปมาตลอดทั้งบทเพลง ทำให้ผู้ฟังได้รับอารมณ์ความรู้สึกที่ต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเพลงได้อย่างชัดเจนนั่นเอง

สรุปความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา กับอารมณ์ของบทเพลง

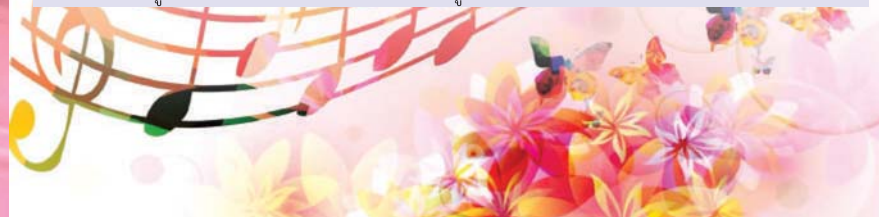
ความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่ออารมณ์ของบทเพลง เนื่องจากเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ค่อนข้างง่ายไม่ว่าบทเพลงจะมีความช้า-เร็ว และความดัง-เบาเพียงน้อยเพียงใด ทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นพื้นฐานสำคัญ ที่ส่งผลให้ผู้ฟังสามารถรับรู้อารมณ์ความรู้สึกจากแต่ละบทเพลงที่ต่างกันออกไปในขั้นต้นได้ นอกเหนือจากความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบาแล้วยังมีอีกหลายองค์ประกอบที่ทำให้บทเพลงมีอารมณ์ต่างกันออกไป ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นและจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

1.3 อารมณ์ความรู้สึกของดนตรีแต่ละประเภท

เนื่องจากดนตรีเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มนุษย์มีร่วมกันเกือบทั่วโลก จึงทำให้นดนตรีนั้นมีหลากหลายลักษณะ หรืออาจกล่าวได้ว่าประเทศต่าง ๆ มักมีดนตรีประจำชาติเป็นของตนเอง เช่น ดนตรีไทย ดนตรีพม่า ดนตรีเกาหลี เป็นต้น ส่วนดนตรีสากลเป็นวัฒนธรรมของชาวตะวันตกที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก จึงถูกเรียกว่าดนตรีสากลนั่นเอง ซึ่งดนตรีแต่ละประเภทมีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและจุดรวมที่คล้ายคลึงกันด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงส่งผลให้เมื่อผู้ฟังได้ฟังดนตรีแต่ละประเภทจะได้รับอารมณ์ความรู้สึกที่ต่างกันออกไป

อารมณ์ความรู้สึกที่บทเพลงสื่อออกมานั้น เป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ในระดับเบื้องต้นได้จากความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา หากต้องการที่จะรับรู้ถึงอารมณ์ที่บทเพลงสื่อออกมาให้ลึกซึ้งมากขึ้น จำเป็นต้องศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยทั่วไปมนุษย์เราจะเข้าใจถึงอารมณ์ในเชิงลึกของบทเพลงที่มีเนื้อร้อง หรือเนื้อเพลง (Song) ได้ง่ายกว่าบทเพลงบรรเลง (Instrumental Music) เนื่องจากมีเนื้อเพลงเป็นตัวกลางที่คอยทำหน้าที่เล่าเรื่องราวและบรรยายความรู้สึกไปพร้อม ๆ ทำนองของบทเพลง (Melody) ส่งผลให้ผู้ฟังสามารถรับรู้ถึงอารมณ์ที่บทเพลงสื่อออกมาได้ง่ายขึ้น ส่วนบทเพลงบรรเลงจะมีทำนองของบทเพลงเพียงอย่างเดียว ซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีในด้านอื่น ๆ เข้ามาเพื่อสนับสนุนการตีความอารมณ์ของบทเพลง

ผู้ประพันธ์ หรือผู้แต่งบทเพลง (Composer) เป็นคนกำหนด ออกแบบ วางแผน และประพันธ์บทเพลงออกมาให้สื่ออารมณ์ความรู้สึกตามที่ตนเองต้องการ นอกเหนือจากนั้นผู้ประพันธ์อาจสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับอะไรบางสิ่งเข้าไปในบทเพลง เพื่อเป็นการกล่อมเกล้าและโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามไปในเวลาเดียวกัน รวมไปถึงผู้ประพันธ์อาจต้องการสร้างจินตนาการให้กับผู้ฟังผ่านบทเพลงอีกด้วย จากที่ได้อธิบายมาเบื้องต้นถึงแม้ว่าผู้ประพันธ์จะเป็นคนกำหนดอารมณ์ของบทเพลงนั้น ๆ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ฟังทุกคนจะรู้สึกไปในแบบเดียวกัน เนื่องจากผู้ฟังแต่ละคนมีพื้นฐานในการรับรู้ และการตีความถึงอารมณ์ความรู้สึกไม่เหมือนกัน ดังนั้นการแสดงความคิดเห็น หรือการอธิบายเหตุผลเกี่ยวกับอารมณ์ของบทเพลงจึงไม่มีถูกไม่มีผิด เราควรเปิดกว้าง และรับฟังผู้อื่นเสมอ

ตัวอย่างที่ 1.2 มาลาพวงดอกไม้ : รำวงพื้นบ้าน บ้านดอนคา

♩ = 120

มา ลา พวง ดวง ไม้ มา ลา พวง ดอก ไม้ มา ตั้ง ไว้ ที่ บู ชา

ขอ บู ชา แต่ พระ พุทธ ที่ ได้ ตรัส ฐึ มา ขอ บู ชา แต่ พระ

สงฆ์ ผู้ ทรง ธรรม วิ นัย พุท ธัง วัน ทา มิ ธิม มัง วัน ทา มิ ครบ ทั้ง

สัน ติ ะ นะ ตรัย สิบ นั้ว ต่าง รูป เทียน ยก ขึ้น เหนือ

เสียร ถ วาย วัน ทา กราบ พระ ป ฏิ มา ขอ อ ภัย ด้วย เทอญ

ที่มา : เลอพงศ์ กัณหา, 2554, น. 143

มาลาพวงดอกไม้ เป็นเพลงรำวงพื้นบ้านของไทยที่เป็นเพลงร้อง และมีจังหวะที่ค่อนข้างเร็วเปรียบได้กับการกิ้งกิ้งเดิน ประกอบกับเนื้อเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาพุทธที่ “สะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมการกราบบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียน” (เลอพงศ์ กัณหา, 2554, น. 39) เพลงบทนี้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดจากความเลื่อมใสพระพุทธศาสนา ความปลื้มปิติ ความสุขใจ และสบายใจที่ได้สักการะบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์

ตัวอย่างที่ 1.3 ถ้าเขาจะรัก (ยืนเฉย ๆ เขาก็รัก)

ร้องโดย อนุวัฒน์ แซ่โจ
เนื้อเพลงโดย วรภัทร วงศ์สุนทร
ประพันธ์โดย กันตพิชญ์ ยาวีราข และวรภัทร วงศ์สุนทร

ถ้าเขาจะรัก ยืนเฉย ๆ เขาก็รัก
ถ้าเขาจะรัก ไม่ต้องทักเขาก็ทัก
เจ็บพอแล้วก็พิกตึกว่า
อย่าไปเสียน้ำตาอีกเลย

ถ้าเขาจะรัก ยืนเฉย ๆ เขาก็รัก
ถ้าเขาจะรัก ไม่ต้องทักเขาก็ทัก
เหนื่อยพอแล้วก็พิกตึกว่า
อย่าไปวิ่งตามคนที่เขา ไม่เคยรักเรา

ที่มา : Marr. (2020, August 20). Enough [Video file]. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=_67mg_mOaJM

ตัวอย่างที่ 1.3 เป็นเนื้อเพลงส่วนหนึ่งจากเพลง ถ้าเขาจะรัก (ยืนเฉย ๆ เขาก็รัก) ซึ่งเป็นบทเพลงสมัยนิยม (Popular Music) และมีจังหวะช้าพอสมควร โดยบทเพลงสื่ออารมณ์ความรู้สึกของบุคคลหนึ่งที่ไม่สมหวังกับความรัก เปรียบความรักนั้นเหมือนกำลังวิ่งไล่ตามใครสักคนจนเหนื่อยเกินกว่าร่างกายจะรับไหว ตัดพ้อ เศร้าเสียใจ ท้อแท้ และหมดกำลังใจผ่านเนื้อเพลง ทำนองของบทเพลง และดนตรีประกอบ

ตัวอย่างที่ 1.4 เปียโนโซนาตา หมายเลข 16 ท่อนที่ 3 : โวลฟ์กัง อะมาเดอุส โมสาร์ท

Piano Sonata, No. 11, 3rd Movement

Alla Turca
Allegretto

เปียโนโซนาตา หมายเลข 16 ตอนที่ 3 ประพันธ์โดยโมสาร์ท เป็นเพลงบรรเลงที่มีสำเนียงในแบบของประเทศตุรกี ประกอบกับจังหวะที่เร็ว และความดังที่ไม่มากนัก ทำให้บทเพลงสื่อความรู้สึกที่กระปรี้กระเปร่า ฮึกเหิม เคลื่อนที่ไปข้างหน้า และไม่อยู่นิ่ง หากจินตนาการเปรียบเทียบกับอารมณ์ความรู้สึกที่บทเพลงสื่อออกมาอาจเปรียบได้กับทหารที่กำลังทำการสวนสนามอยู่ก็เป็นได้

ตัวอย่างที่ 1.5 นอคเทิร์น อิน อีแฟลต ผลงานลำดับที่ 9 หมายเลข 2 : เฟรเดริก ฟร็องซัว โชแปง
Nocturne in Eb Major, Op.9, No.2 : Frédéric François Chopin

นอคเทิร์น อิน อีแฟลต ผลงานลำดับที่ 9 หมายเลข 2 ประพันธ์โดย โชแปง นักประพันธ์ชาวโปแลนด์ เป็นบทเพลงที่มีจังหวะช้า และมีความดังไม่มาก ประกอบกับลีลาที่อ่อนนุ่มของทำนองเพลง ส่งผลให้สื่ออารมณ์ที่ผ่อนคลาย เบาสบายจิตใจ ทั้งนี้อาจตีความหมายได้ทั้งความรู้สึกที่อ่อนหวานในเชิงของความรัก หรือความรู้สึกที่นิ่งสงบเหมือนนั่งมองพระจันทร์ในยามค่ำคืน

ตัวอย่างที่ 1.6 ออลออฟมี : ซีมัวร์ ซีมอนส์ และเจอร์ลาร์ด มาร์ค

All of Me : Seymour Simons and Gerald Marks

ที่มา : Hal Leonard (2004, p. 20)

ออลออฟมีประพันธ์โดย ซีมัวร์ ซีมอนส์ และเจอร์ลาร์ด มาร์ค บทเพลงนี้ถือได้ว่าเป็นเพลงแจ๊สมาตรฐาน (Standard Jazz) ซึ่งมีจังหวะค่อนข้างเร็ว และทำนองเพลงที่ฟังง่ายติดหูประกอบกับลีลาและสำเนียงการบรรเลงในแบบดนตรีแจ๊ส ส่งผลให้บทเพลงสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่สนุกสนาน ผ่อนคลาย และไม่ทำให้ผู้ฟังเกิดความตึงเครียดมากเกินไป

สรุปอารมณ์ความรู้สึกในการฟังดนตรีแต่ละประเภท

จากตัวอย่างบทเพลงที่ได้กล่าวถึงมาในข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยทั้งเพลงร้องที่เป็นเพลงราวพื้นบ้านของไทย เพลงสมัยนิยม และเพลงบรรเลงประเภทอื่น ๆ โดยแต่ละบทเพลงถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยเป็นผลที่เกิดจากการผสมผสานองค์ประกอบหลายองค์ประกอบเข้าด้วยกัน เช่น เนื้อเพลง ทำนองของบทเพลง สำเนียงในการบรรเลง ความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา เป็นต้น อีกหนึ่งสิ่งที่ควรคำนึงอยู่เสมอหากกล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกของบทเพลง หรือเปรียบเทียบกับอารมณ์ที่แตกต่างของดนตรีแต่ละประเภทนั้นเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล มองอีกมุมหนึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นรสนิยม ดังนั้นจึงไม่มีถูก หรือไม่มีผิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคนว่ามีความสมเหตุสมผลมากเพียงใด

ความรู้รอบตัว

เฟรเดริก ช็วแปง : นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในยุคโรแมนติก ผลงานส่วนใหญ่ของช็วแปงเป็นบทเพลงสำหรับเปียโน ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทเพลงที่มีคุณค่า และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก

มาลาพวงดอกไม้ : เป็นเพลงร่ำวพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในตำบลดอนคา อำเภอบ้านไร่ จังหวัดนครสวรรค์ นิยมนำมาร้องขับกล่อมในงานประเพณีต่าง ๆ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของประเทศไทย

ภาษานำรู้

คำศัพท์	คำอ่าน	คำแปล
Sound	[ซาวนด์]	เสียง
Tone	[โตน]	เสียง
Tempo	[เตมโป, เทมโป]	ความช้าความเร็วของเพลง
Song	[ซอง]	เพลงร้อง
Instrumental Music	[อิน ซเตรอ เมน เทิล มิว ลิค]	ดนตรีบรรเลง, เพลงบรรเลง
Melody	[เม เลอ ดิ]	ทำนอง, ทำนองเพลง
Composer	[เคิม โพ เสอ]	นักประพันธ์, สังคีตกร, คีตกวี
Popular Music	[พอพ พิว เลอ มิว ลิค]	ดนตรีสมัยนิยม

กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1.1 ให้นักเรียนฟังบทเพลงแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

บทเพลงที่ 1 ลัลเลอบาย : โยฮันเนส บราห์มส์

Lullaby : Johannes Brahms

Andante $\text{♩} = 80$

บทเพลงที่ 2 มินูเอ็ต อีน ซี : วิลเลียม ดันคอมบ์

Minuet in C : William Duncombe

$\text{♩} = 120$

คำถามกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1.1

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับ บทเพลงที่ 1
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับ บทเพลงที่ 2
3. บทเพลงใดเป็นบทเพลงที่มีจังหวะช้ากว่า
4. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า 2 บทเพลงนี้ต่างกันหรือไม่ พร้อมให้เหตุผล

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1.2 ให้นักเรียนฟังบทเพลงแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

บทเพลงที่ 1 เฟอริเอลีส : ลุดวิก ฟาน เบโทเฟน

Für Elise

บทเพลงที่ 2 ดิ เอนเตอร์เทนเนอร์ : สกอต จอปลิน

The Entertainer : Scott Joplin

คำถามกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1.2

1. ทั้ง 2 บทเพลงนี้ต่างกันอย่างไร พร้อมให้เหตุผล
2. ให้นักเรียนเปรียบเทียบอารมณ์ของทั้ง 2 บทเพลงสื่อออกมา

กิจกรรมคิดวิเคราะห์

ให้นักเรียนนำเสนอบทเพลงที่ชื่นชอบ 1 บทเพลง พร้อมให้เหตุผลประกอบ

คำถามหน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. การพัฒนาของดนตรีกลายมาเป็นบทเพลงอย่างไร
2. ความช้า-เร็วของจังหวะ และความดัง-เบา มีส่วนเกี่ยวข้องกับอารมณ์ของบทเพลงอย่างไร
3. สิ่งใดที่ทำให้มนุษย์เข้าใจอารมณ์เชิงลึกของบทเพลง
4. สาเหตุใดทำให้ผู้ประพันธ์หรือผู้แต่งบทเพลงต้องกำหนด ออกแบบ วางแผน และประพันธ์บทเพลงออกมาให้ผู้ฟังสื่ออารมณ์ความรู้สึกในบทเพลง
5. เนื้อเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาพุทธสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งใดในสังคม